

***Šibenski diplomatarij : zbornik šibenskih isprava.* Mučalo, Nataša (ur.).
Šibenik : Državni arhiv u Šibeniku ; Muzej grada Šibenika ; Zagreb :
Hrvatski državni arhiv, 2015. 658 str.**

Godine 2015. Državni arhiv u Šibeniku u suradnji s Hrvatskim državnim arhivom i Muzejom grada Šibenika objavio je digitalno interaktivno izdanje *Šibenski diplomatarij : Zbornik šibenskih isprava*, koje u sebi objedinjuje digitaliziranu verziju izvorne rukopisne knjige i tiskanoga kritičkog izdanja objavljenog u nakladi Muzeja grada Šibenika 1986., u kojem su transkribirane i kritički obrađene sve isprave iz zbornika, a koje su pripremili Josip Barbarić i Josip Kolanović.

Šibenski diplomatarij rukopisna je knjiga koja sadržava prijepise 166 srednjovjekovnih šibenskih isprava nastalih u razdoblju od 1167. do 1494. i danas se čuva u Zbirci statuta Hrvatskog državnog arhiva (HR-HDA-1633). Sam zbornik nije datiran, ali se prema vanjskim obilježjima (vrsta papira, vodeni znak, rukopis) pretpostavlja da je nastao u prvim desetljećima 18. stoljeća. Njegov se neimenovani sastavljač rukovodio željom da se sačuvaju važni povijesni spomenici grada Šibenika i predstavi šibenska prošlost. To je vidljivo i iz izbora isprava jer prepisivač ne prepisuje sve isprave redom, nego bira one koje smatra važnijima. U prvom redu to su povlastice podijeljene gradu Šibeniku od kraljeva i banova, ali ima i drugih isprava i dokumenata koji oslikavaju političku, gospodarsku i vjersku povijest grada i njegova kotara,

pa se u dva slučaja sastavljač koristio i šibenskim notarskim spisima. Isprave su podijeljene u dvije cjeline – prije i poslije 1412. godine, kada Šibenik dolazi pod vrhovnu mletačku vlast. Između te dvije skupine nalazi se još deset praznih listova koje je sastavljač ostavio najvjerojatnije da prepíše još neke isprave. Isprave nisu u potpunosti poredane kronološki, nego ih je sastavljač redao i prema važnosti, pogotovo u prvom dijelu. Tako *Diplomatarij* počinje dvjema papinskim ispravama, iako one nisu najstarije, zatim slijede povlastice ugarsko-hrvatskih kraljeva i banova te ostale isprave o odnosima sa susjedima, granicama, izgradnji i darivanju crkvi i samostana, pobuni pučana iz 1358. te tri isprave o određivanju granica iz razdoblja nakon 1412. godine. U drugom su dijelu isprave iz mletačkog razdoblja, koje uz ugovor o predaji, koji se nalazi na prvome mjestu, uglavnom sadržavaju molbe šibenskih poslanika Veneciji i odgovore mletačke vlade. Isprave su od iznimne važnosti za lokalnu povijest, a sam zbornik uz to ima spomeničku i simboličku vrijednost, tim više što se izvorne isprave ne nalaze u Hrvatskoj, nego u Državnom arhivu u Budimpešti.

Tekst zbornika, pisan latinskim jezikom, objavljen je u tiskanom obliku 1986. godine. U tom izuzetno vrijednom, kvalitetnom i stručnom kritičkom izdanju tekst su za tisak pripremili Josip Barbarić i Josip Kolanović, donoseći uz svaku ispravu proširenu regestu i obilan kritički aparat te navodeći gdje se nalazi izvorna isprava i gdje je sve objavljena. Na početku se nalazi uvodni tekst u kojem se daje podroban opis rukopisne knjige te objašnjavaju okolnosti njezina nastanka i primijenjena načela objavljivanja. Knjiga uz to sadržava popis kratica, bibliografiju, kazala imena, mjesta i predmeta, kronološki popis isprava i vrlo koristan popis mjesta koja se javljaju u *Diplomatariju* s njihovim današnjim nazivima. Vrijednost ove knjige nije samo u tome što je izvrsno prezentirala izvornu rukopisnu knjigu, donoseći uz latinski tekst isprava još obilje korisnih podataka, nego može poslužiti i kao vrlo dobar primjer i koristan predložak svakom priređivaču povijesnih izvora, osobito diplomatskih.

Digitalno izdanje objavljeno 2015. uspješno objedinjuje izvornik i tiskano kritičko izdanje. Na početku je uvodni tekst Nataše Mučalo, ravnateljice Državnog arhiva u Šibeniku, u kojem izlaže važnost ovoga izdanja i kako se njime koristiti (str. 7-8). Zatim dolazi uvodni tekst dr. Barbarića i dr. Kolanovića preuzet iz tiskanog izdanja s detaljnim opisom izgleda i sadržaja rukopisne knjige i načela objavljivanja (str. 13-17). Zatim slijede, također iz tiskanog izdanja, popisi kratica (str. 18-19), pregled izdanja diplomatskih izvora navedenih u tiskanom izdanju (str. 20) i popis isprava koje se nalaze u *Diplomatariju* (str. 21-31). Nakon tih uvodnih dijelova slijedi digitalizirana verzija cijele izvorne rukopisne knjige (str. 35-313). Uz svaku ispravu umetnut je mali kvadratić sa slovom R za regestu i T za transkripciju, a uz četiri prevedene isprave i P za prijevod. Klikom na R, u novom se prozoru otvara regista iz tiskanog izdanja, a klik na T i P automatski vas prebacuje na stranice s transkripcijom izvornoga latinskog teksta ili prijevodom. Poslije izvornika dolazi transkribirani tekst s kritičkim aparatom iz tiskanog izdanja (str. 318-595), koji također ima poveznicu klikom na koju automatski dolazite do izvornoga teksta. Nakon toga dolaze stilski dotjerani prijevodi četiri najvažnije isprave (isprave br. 2, 20, 75, 87) s latinskog na hrvatski jezik.

Njih su napravili kolege latinisti Ladislav Dobrica i Maja Pajnić iz Hrvatskog državnog arhiva (str. 596-610). Netko bi mogao prigovoriti zašto sve isprave nisu prevedene, međutim to bi bio vrlo opsežan i zahtjevan posao. Isprave sadržavaju jako mnogo teksta, a njihov bi se sadržaj u većini slučajeva mogao svesti na rečenicu ili dvije, za što su dovoljna i regista, pa se u izdanjima izvornih tekstova prijevodi rijetko pojavljuju. Uostalom, prevođenje isprava nije jednostavno, potrebno je uskladiti predugačke i složene latinske rečenice krcate uznositim atributima sa standardnim hrvatskim književnim jezikom i pri tome postići da prijevod bude razumljiv, a da se sačuva starinski svečani stil. Nakon prijevoda slijede kazala imena, mjesta i predmeta iz tiskanog izdanja. Jedino su uklonjeni brojevi stranica jer oni ne odgovaraju ovom izdanju (str. 611-646). Na kraju je kronološki popis isprava iz *Diplomatarija* (str. 647-652) i koristan popis današnjih naziva mjesta (str. 653-657), također preuzet iz tiskanog izdanja.

Ideja šibenskih kolega o izdavanju takvog izdanja doista je izvrsna i može se samo pohvaliti. Ja osobno (a vjerujem da nas takvih ima mnogo) više volim uzeti u ruku i čitati pravu fizičku knjigu umjesto njezine elektroničke varijante, međutim, što se tiče objavljivanja izvornoga gradiva, u tiskanoj knjizi ne može se postići sve ono što omogućava digitalno izdanje, koje na najbolji način iskorištava mogućnosti suvremene tehnologije. Prije svega, imamo uvid u izvornik. Koliko god bio dobar i podroban opis knjige, on ipak ne može zamijeniti sliku. U svakom trenutku možemo sami probati pročitati izvorni tekst, a digitalna tehnologija omogućava nam da sliku povećamo radi lakšeg čitanja. Knjiga je strukturirana tako da omogućava lako snalaženje i kretanje kroz nju i vrlo se jednostavno možemo pomicati između izvornog teksta i transkripcije, nema traženja, listanja, držanja prsta na pravoj stranici. Velika je prednost i olakšano pretraživanje: dovoljno je samo upisati pojam u tražilicu. Osim toga, izvornik je postao dostupan širokomu krugu ljudi, a nije napustio sigurno spremište i izložio se štetnim utjecajima i nepažljivom rukovanju. Na ovaj se način ostvaruje ideja o posvemašnjoj dostupnosti arhiva, gradivo mogu istraživati svi u udobnosti vlastitog doma bez potrebe dolaska u arhiv.

Kombinirajući digitalizirani izvornik s digitaliziranim kritičkim izdanjem iz 1986., nastalo je jedno reprezentativno, moderno izdanje koje je ranu povijest grada Šibenika učinilo široko dostupnom. Ono izgleda dovoljno dobro da bude lijepi suvenir iz arhiva i grada Šibenika, koristan i lako dostupan izvor informacija za svakoga tko proučava srednjovjekovnu povijest Dalmacije, ali također ono je sjajan primjer za sve koji se bave objavljivanjem povijesnih izvora. Stoga vjerujem da ćemo takvih digitaliziranih izdanja imati sve više.

Karmen Levanić